

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK

Jiří Tichota

Před třemi dny, když jsem dostal pozvánku od pořadatelů kolokvia, jsem namyšleně prohlásil, že bych také připravil příspěvek. Když zbývaly dva dny, začal jsem pochybovat, že to stihnu. Když to byl den, začal jsem si říkat, že budu mít jenom pár poznámek. Teď nemám ani pár poznámek, a tak budu reagovat jenom na to, co jsem slyšel od druhých. Potěšilo mě, když jsem se dozvěděl od Ireny Příbylové, že jsem postmodernista. To jsem dodnes nevěděl, ale velký skeptik a myslím i ironik jsem, a jako takový jsem došel k názoru, že ty dlouhé debaty tady kolem odborných termínů jsou věc velmi, velmi vachrlatá a velmi jepičího života. Kolegyně Uhlíková v úvodním referátu mi proto udělala radost konstatováním, že dříve se něčemu říkalo takto, ale to my už dnes neužíváme, dříve jsme byli přesvědčeni, že folkloristika je orientovaná etnicky, ale dneska víme, že folklor je fenomén determinovaný především společensky atd. To potvrzuje, že o věcech musíme diskutovat s vědomím, že to, k čemu můžeme dojít – ale třeba ani nedojdeme – asi nebudou zaručené, trvalé a neměnné pravdy. Otázka „Co je to ta world music?“ je prostě otázkou ze světa exaktních věd. Tam se můžeme zeptat „Co je to sodík?“ a odpovědět, že je to látka tvořená atomy s tolika a tolika protony v jádru – máme vyhráno. Nikdo nemůže přijít s tím, že pro něj je sodík spíše trochu draslík. Ale co je to world music? Myslím, že musíme konstatovat, že cokoliv – pokud se dohodneme, že tomu tak budeme říkat. Jenže vymezování bude tentokrát nesrovnatelně složitější – nejde o jeden neproměnný jev, ale o široký okruh lidských aktivit. Ať jej vymezíme sebepečlivěji, vždy nám obsah bude někde přetékat, budeme nuceni díry neustále ucpávat, vymezení opravovat a rozšiřovat. Protože – promiňte tu tuctovost – šedá je teorie, zelený strom života. Navíc si musíme být vědomi i toho, že to vždy bude

jaksi „mezi náma holkama“ – dnes nebo zítra se může podobné kolokvium konat v Jevíčku nebo v Los Angeles a tam se mohou dohodnout, že pro ně je world music spíš trochu ten draslík. Tím nechci v nejmenším zpochybňovat smysl našich – vašich úvah. Jinou možnost poznávání v tomto oboru prostě nemáme; jen zdůrazňuji, že jde o Never-ending Story a na nás je, aby to v historickém ohlédnutí nebylo Never-ending Sorry. Jak se potom máme obracet na novináře s žádostí, aby s dovolením respektovali správnou terminologii a o bratřích Muchovcích nepsali, že hrají tradiční folklor (i když ti to o sobě tvrdí), ale podle nás ho nehrají. Mám dojem, že je to úplně jedno, respektive, že to není moc důležité. My jsme totiž v roli pozorovatelů, kteří mohou hodnotit, poučovat se z toho, co v živé hudbě probíhá, ale nemůžeme dosáhnout toho – a není to ani našim posláním – aby lidé netleskali tomu, co nám jaksi nepasuje do našich pravd. Když prohlásíme, že Čechomor není ta správná cesta k zacházení s folklorem, nikoho to asi nebude zajímat. „To se uvidí“, řeknou si ti poučenější. Byl jsem proto moc rád, když jsem právě slyšel, že i v tomto ohledu je tu různost názorů. Snad k ní malinko přispěje i pár faktů z mého oboru.: Přinesl jsem jeden sborníček, je to faximile loutnové tabulatury, psané panem Šmalem z Lebendorfu v Praze počátkem 17. století. Lebendorf byl písařem Jaroslava Bořity z Martinic, o kterém se jeden autor s elegancí historiků staré školy vyjádřil, že to je ten pán, který je znám svou pasivní účastí na pražské defenestraci. Ve sborníku i v dalších rukopisech té doby najdeme německé písně, italské madrigaly, francouzské šansony, tance, které se jmenují *Englesa*, *Siebenbürger*, hungaresky, tance hajducké, polské, španělské atd. Některé písně mají česká jména, zpívaly se česky, ale když za tím půjdeme, zjistíme, že jde o původně např. německé skladby Jacoba Regnarta, kapelníka Rudolfa II, nebo objevíme jejich polské pendanty. U dvou dalších rukopisů je doložen studentský původ, takže není pochyb o tom, že jde o repertoár obecně známý, nikoliv exklusivně dvorský. Zdá se tedy, že „salátovou mísou“ (srov. příspěvek I. Příbylové) nebyla pokud jde o folklor jen Amerika. V době, která silně poznamenala dnes

známou podobu lidové hudby, jí byla jistě i Evropa. Sedmihorské tance v pražských rukopisech ukazují, jak rychle se novinky Evropou šířily – tuším, že J. Kresánek někde dokazuje, že jde o uzpůsobené „moresky“, které tančili u ohňů vojáci na turecké frontě. Je doloženo, že se mladý Maxmilian, budoucí císař, naučil u španělského dvora jakýsi portugalský tanec, který pak po návratu, na žádost matky, předváděl u habsburského dvora. Není to snad „Kaysser Maximiliani Tantz“, zapsaný v našem pražském Lebendorfovi? Nepřeceňujme rychlost informací v dnešním světě televize, rozhlasu, CD atd. v porovnávání s minulostí! Samozřejmě, na tisíce kilometrů vzdálenou letící střelu, která teprve za okamžik vybuchne, se může dívat až naše současnost, ale kolik času věnují média poznávání lidové hudby stejně vzdálených etnik? Pokud jde o žhavé, často „exotické“ hudební novinky, nebyly staré věky o moc méně informované – v Lebendorfově Praze se zanedlouho tančil stejný tanec, jako na tureckém kolbišti v Sedmíhradsku. Anglické, francouzské, italské, polské, německé písně poslouchali, ale i provozovali stejní lidé, kteří byli součástí společnosti, podílející se na dotváření místního folkloru. Mám dojem, že historický aspekt se na v etnomuzikologii dneska moc nenosí. Nejsem odborník, a tak nemohu posoudit důvody, ale myslím, že je velmi poučné podívat se do historie, protože nás učí rozumět dnešku. V jejím zrcadle vidíme, že dnešní kolokvium by se klidně mohlo jmenovat „Od world music k world music“.

Když jsem slyšel referát kolegy Sobotky o folku, hanbou za český folk jsem si poručil, že si dám prve o pauze jenom jeden plátek šunky, ale cestou jsem si to rozmyslel na dva a nakonec jsem všechny tři snědl s chutí. Protože jsem přesvědčen, že český folk nezklamal. Jsem přesvědčen, že český folk nemohl zklamat, stejně jako nemůže zklamat folklor, jako nemůže zklamat dechovka, jako nemůže zklamat český jazz, jako nemůže zklamat český rock’n’roll. Protože my nemůžeme úkolovat nic z těchto jevů. My je můžeme zkoumat, hodnotit, ale ne jim vyčítat co měly a co neudělaly. Zklamalo snad národní obrození, když na

trůn poezie místo nějakého českého Goetha posadilo trochu prostoduchého Hanku, když dávalo v národní historii přednost romantickým mýtům před méně líbivými fakty, když šlo za světélky, z nichž některá patřila bludičkám nad blaty nacionalizmu? Zklamal náš folk, protože neměl v 70. letech pro připomenutí písňového odkazu minulých století interpreta muzikálnějšího, obdařeného větším citem pro křehkou vznešenost lidových balad a vědomostmi, které by výrazněji přesahovaly obrozenecké předmluvy k jejich sbírkám, než byl Jaroslav Hutka? Jistě ne, ostatně stejně jako já umím říct své výhrady, jiní dovedou říct, co je na Hutkově vystupování uchvacovalo a inspirovalo. Pokud jde o srovnání s Amerikou, jsem skálopevně přesvědčen, že je naopak dobře, že český folk svou lepší částí nezačal americký napodobovat, protože jsou to dva úplně odlišné jevy. Že se tomu dnes říká stejně, je tak trochu náhoda, já jsem u zrodu českého folku před více než čtyřiceti lety stál a vůbec jsem netušil, že to, co děláme, se jednou bude takhle jmenovat. O situaci v americkém folku jsme neměli zdání, chtěli jsme jen dělat něco jiného, než co se v té době zpívalo ve svazáckých souborech. Tam – totiž ve Vysokoškolském uměleckém souboru – všichni čtyři zakladatelé našeho „folku“ také zpívali. Výběr z klasiky, kterou jsme milovali, ale jinak jen svazácké písně a často zpotvořený „folklor“ „tábora míru“. Právě ve vztahu k folkloru byl nápadný rozdíl. Průkopníci amerického folku chtěli mimo jiné pozapomenuté lidové písně připomínat, odtud ten termín. U nás byl folklor vyvlastněn a stal se zneužívanou součástí ideologické propagandy. Také americká etnomuzikologie byla v úplně jiném stádiu, než u nás v době vzniku folku. Tady nebyl důvod, proč bychom my „folkaři“ měli sahat do práce etnomuzikologům, proč bychom měli chodit po archivech a neodborně dublovat jejich práci. To, co oba fenomény neoddiskutovatelně spojovalo – totiž snaha vrátit lidem stále vzácnější radost z aktivního zpívání a provozování hudby, aktivity nebezpečně vytlačované závratným rozvojem možností reprodukované hudby – nezklamalo ani u nás. Těžko dnes můžeme spočítat stovky

a stovky skupin, které folkové hnutí vykouzlilo v pestré paletě orientací a stylů. Nevím, nevím, jestli bychom se dnes scházeli nad problematikou world music, kdyby kolem nás nemuzicírovali nadšenci, kteří na tuto pěšinku odbočili mj. i z široké cesty folku. Že má náš folk navíc za sebou historii společenství horujícího pro svobodný život v demokratickém systému, nádherné desetitisícové svátky vzájemně se posilujících vyznavačů nezkomercializované hudby, je už argumentem navíc. Český folk nezklamal, prosím ještě porci šunky!